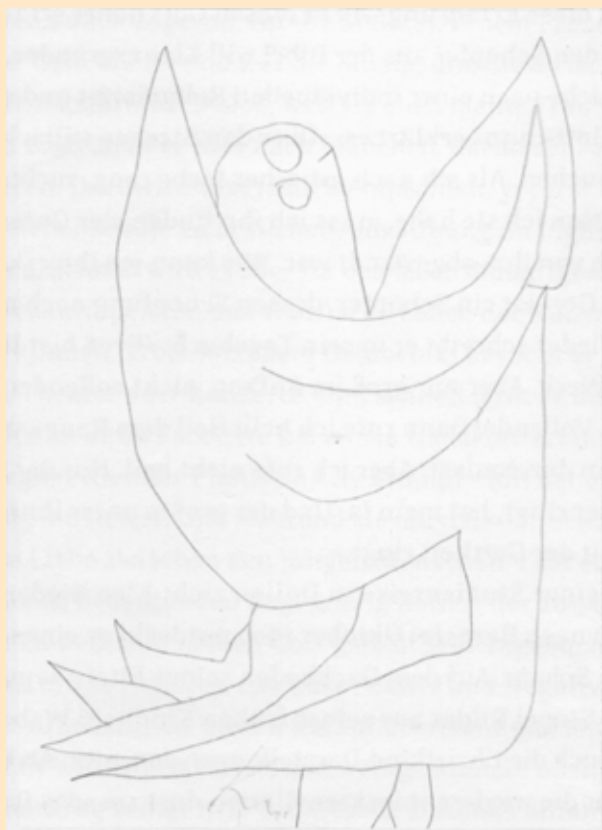

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap

Advent 2021

Traditie en vernieuwing

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap

26^e jaargang nr. 1, Advent 2021

Inhoud

Thema: Traditie en vernieuwing

Vernieuwen, je kunt het niet alleen	1
Traditie en vernieuwing in de muziek	8
Onze onveranderlijke sacramenten	12
<i>Adventstijd</i>	
Menswording en godswording	14
<i>Op de groei – opvoeding</i>	
Op de proef gesteld	18
<i>Onder de zon – jongeren</i>	
Een stukje dichter bij wie je bent	21
<i>Op naar de volgende eeuw</i>	
Vallen en opstaan in de Kring Gent	23
<i>Boeken</i>	
Een schat aan herinneringen	25
<i>Bestuur en instellingen</i>	
Van de bewindsdrager	26
Landelijke Raad	27
Het Voorzieningsfonds	27
<i>Berichten uit de gemeenten</i>	
Bouwproject Rotterdam	28
<i>Internationaal</i>	
Over de grenzen	29
<i>Allerlei</i>	
Aankondigingen	31
De gemeenten en hun geestelijken	32
Gestorvenen	33
Colofon	37

Illustratie vooromslag:
'Unfertiger Engel', Paul Klee (1939),
Kunstmuseum Bern

Van de redactie

Om te kunnen vernieuwen moet je kunnen loslaten. Iedere geboorte is een proces van loslating. Dat gaat niet zelden gepaard met de pijn van weeën. Zou je het ook andersom mogen zeggen: als er pijn is, zou dat dan een teken kunnen zijn dat er iets nieuws komende is? Het is allicht de moeite waard om pijn eens vanuit die kijkrichting te gaan onderzoeken. In het themagedeelte van dit Adventnummer worden 'traditie en vernieuwing' van verschillende kanten belicht. In de adventstijd staat de mensenwijdingsdienst geheel in het teken van 'wordt!', van 'wording'; Ignaz Stegeman gaat in de rubriek 'Adventstijd' zoekend met ons op weg in dit wordingsproces. Als redactie moeten we van tijd tot tijd ook iemand loslaten. Ditmaal heeft Jolanda Gevers Leuven van ons afscheid genomen. Vele jaren, tot op haar nu hoge leeftijd, heeft zij – naast het schrijven van artikelen – de taalcorrectie van 'In beweging' met grote precisie onder haar hoede gehad. Veel dank Jolanda, van ons allemaal! Lijkt het je leuk om aan 'In beweging' mee te werken (stukken schrijven of financiën, illustraties of taalcorrectie, logistiek of verslaglegging), maak je dan kenbaar via inbeweging@christengemeenschap.nl. We nemen graag contact met je op om e.e.a. toe te lichten.

Marianne de Nooij

Thema: Traditie en vernieuwing

De gewoontes uit een traditie voelen vertrouwd; in het herhalend weerkeren van bijvoorbeeld het vieren van jaarfeesten versterken tradities de levenskrachten. Maar de tijd kan ook aan de deur komen kloppen dat er vernieuwing aan de orde is. Bastiaan Baan gaat in een wat langer interview met twee jongere leden van de Christengemeenschap in gesprek over dit spanningsveld. Musicus en componist Ingrid Deij vertelt over de vernieuwende impulsen in de muziek voor de diensten in de Christengemeenschap. En hoe staat het er eigenlijk voor met de vernieuwing van de sacramenten, wordt dat niet eens tijd na honderd jaar? Je leest het in de derde bijdrage van dit thema.

Vernieuwen: je kunt het niet alleen

Bastiaan Baan in gesprek met Daniël Stegeman (gemeente Zeist) en Reinout Wisenburg* (gemeente Rotterdam)*

B (Bastiaan): Wat heb je te danken aan jouw ervaringen met de Christengemeenschap, als je denkt aan je kindertijd en jeugd?

R (Reinout): Het waren mijn ouders die kozen voor de kinderdienst tot mijn jeugdwijding. De jeugdwijding wilde ik eigenlijk niet, ik wilde daar duidelijk een eigen keuze in maken. Mijn ouders hebben dat vrijgelaten, maar aangegeven: wij hebben daarvoor gekozen en wat ons betreft hoort de jeugdwijding daarbij. Het was een heel bepalend moment en voelde aan als iets prettigs. Ik heb heel dierbare herinneringen aan de godsdienstlessen. Ik ben de enige van de vier kinderen die nu nog een relatie met de Christengemeenschap heeft. Ik ging af en toe naar de mensenwijdingsdienst. De echte verbinding kwam met de kampen, ik werd staflid toen ik zestien was. Daar heb ik meteen de echte verbinding gemaakt door hoe je met elkaar een gemeenschap vormt, maar ook zeker door de gesprekken met de priesters. De waardevolle gesprekken die spontaan kunnen ontstaan, die het besef brachten dat er meer is dan wat je ziet en het respect daarvoor. We hebben daar eens gesproken over wat wij *De Christengemeenschap School of Management* noemden. We merken nog steeds dat de hele kampperiode absoluut invloed heeft op hoe we nu in ons werk staan. Dat zijn dus die twee dingen: het besef dat er meer is dan wat je ziet, het respect daarvoor en het sociale element van de gemeenschapsvorming.

Bastiaan, Daniël en Reinout met elkaar in gesprek

De Christengemeenschap School of Management

B: Kun je voor de lezers heel kort uitleggen wat je verstaat onder *De Christengemeenschap School of Management*?

D (Daniël): Je bent onderdeel van een gemeenschap waarin een groep mensen werkt voor een bepaald doel. In de zomerkampen bied je 70 à 80 kinderen een mooie, dierbare ervaring. Dat doe je met een groep stafleden en daarin werkt alles net zoals dat nu in het werkende leven ook gebeurt: toen in de stafvergaderingen, in de keuken, in de kinderdienst, in het dag- en weekritme. Als je daar zorgvuldig en met aandacht naar kijkt en mee bezig bent, leidt dat tot kwaliteit. Wat op mij indruk heeft gemaakt is dat de huisarts, die een keer in Rogery kwam kijken, vroeg: 'Hoe kan dat, jullie komen een of twee keer tijdens een kamp en nooit met een ongeval, terwijl de Scouts met evenveel kinderen twee tot vier keer per dag komen?' Dat komt omdat de kinderen helemaal bij zichzelf kunnen zijn, omdat de stafleden dicht bij zichzelf kunnen zijn, omdat daar de omhulling van het geestelijke aanwezig is. Voor mij is het in ieder geval een scholing om zo naar een werkgemeenschap te kijken, om te kijken hoe je geestelijke kwaliteiten kunt aanwenden en verzorgen in wat je als werkgemeenschap wilt bereiken.

B: Met andere woorden: diezelfde principes probeer je nu ook in je dagelijkse werk te realiseren?

D: Ja, dat is niet anders, daar zijn ook mensen aan het werk. Eigenlijk is het niet verschillend, buiten dat er geen priester onderdeel van is. Wij zeiden tegen elkaar: het zou helemaal niet gek zijn om een priester van de Christengemeenschap als onder-

deel van het bestuur van een organisatie te hebben. In de reguliere School of Management gaat het alleen over bedrijfskundemodellen, over strategieën, over doelstellingen, over impact en lijkt het geestelijke buiten beschouwing te blijven.

B: Probeer je te 'componeren' in je werk?

D: Dat is wat je in de zomerkampen doet: een dagprogramma maken, een weekprogramma maken, nadenken over hoe je het programma van begin tot eind 'componert'.

R: Het zit voor mij vooral in de aandacht die je hebt voor vormgeving en menselijke relaties, dat is een aandacht die ik in mijn werk ook probeer te geven. Als het fout gaat op mijn werk, als er iets mislukt of er zijn spanningen, dan stel ik mij regelmatig de vraag: wat zou je op kamp gedaan hebben? Dat zijn elementen en ervaringen waar ik veel vaker op teruggrijp dan op de theorieboeken over hoe ik een goede strategie voor een organisatie maak. Daar heb je heus wel wat aan, maar als je me vraagt: waar heb je het meeste geleerd, waar heb je nú in je dagelijks werk nog steeds baat bij, dan is dat eerlijk gezegd het leiding geven én met een groep mensen vormgeven aan een gezamenlijk doel. Dat heb ik geleerd op de Christengemeenschapskampen en absoluut niet door studie.

B: Ik hoor tot nu toe uit jullie indrukken dat de sociale component, de zorg, de aandacht, het componeren van een proces voor de gemeenschap voor jullie heel essentieel is. Kun je ook iets zeggen over de religieuze kwaliteit of is dit de religieuze kwaliteit voor jullie?

R: Het is een onderdeel ervan. Tot op de dag van vandaag kan ik worstelen met de term 'gemeenschap' in relatie tot de Christengemeenschap; daar komen we nog wel op als we naar de toekomst kijken. Maar de kwaliteit van gemeenschappelijk iets vormen en het besef dat het meer is dan je ziet, dat daar een proces plaatsvindt, dat zich een engel ermee kan verbinden ... Omdat de kampen buiten in de natuur plaatsvinden, kun je het ook met elkaar hebben over de natuur en natuurwezens, over de religieuze, spirituele component in de wereld om je heen. Voor mijzelf is dat het belangrijkste element. Wat wij daarnet beschreven is voor mij de uitingsvorm daarvan. Dat is waarom de kwaliteit ervan zo hoog is. Meer het geestelijke verzorgen dan het sociale.

Diagnose

B: We gaan naar diagnose en therapie. Als je nu probeert je eigen diagnose te stellen, wat is volgens jou in de Christengemeenschap na 100 jaar toe aan vernieuwing?

D: Er zijn twee momenten in de Christengemeenschap waar ik die vernieuwing er-

varen heb, waarvan ik zeg, dat is zo'n sterke ervaring dat ik voel: hier gebeurt het. Eén is de ervaring in de kampen en twee is het weekend waarin we met een groep jongeren op bezoek waren bij de Kring van Zeven. Een beleven van: dit staat in de wereld, dicht bij de werkelijkheid en is in beweging. Dit ervaar ik tot nu toe minder in onze kerkgebouwen.

Je vraag was: wat is toe aan vernieuwing? Als ik aan het omgekeerde denk: wat is niet toe aan vernieuwing? – dan denk ik aan de sacramenten. Dat is het interessante: dat op kamp al die sacramenten er konden zijn. Voor de rest was alles in beweging. Samenstelling van stafleden die er meer of minder mee hadden, dat was er altijd. Als ik probeer te kijken naar waar bij mij weerstand ontstaat, waar ik minder mee heb, dan is dat bij alle gewoontes, bij dingen die gaan zoals ze gaan om de sacramenten heen.

B: Bedoel je nu in het sociale leven van de gemeente?

D: Of het nu in een kerkgebouw is ... De dienst in een tent op een weiland vind ik een veel natuurlijker plek dan in een kerkgebouw. De hoofdreden van mij om lid te worden van de Christengemeenschap is dat wat er in de sacramenten plaatsvindt. Het is mij zo ongelooflijk dierbaar, daar wil ik graag aan meewerken, dat dat er kan zijn – nu en morgen en de dagen daarna.

B: Je zou het liefste willen dat alle activiteiten van de Christengemeenschap in tenten zouden plaatsvinden?

D: Nee, ik zou niet kunnen zeggen: dit of dat moet losgelaten worden. Ik neem onvoldoende deel aan het gemeenteleven op dit moment, maar ik kom altijd weer

Een staflid vertelt de kinderen op kinderkamp Rogery wat er te gebeuren staat

terug op de kampervaringen waar ik dat zo prachtig vond. Er zijn zoveel stafleden die geen ervaring met de Christengemeenschap hebben, voor wie dit een ongelooflijk dierbare ervaring is. Wat heel relevant midden in het leven stond, dat is mijn indruk daarvan.

B: Reinout, hoe is dat voor jou? Jullie maken beiden deel uit van een gemeente en jij maakt ook deel uit van het bestuur van een gemeente.

R: De worsteling of de zoektocht herken ik. Ik merk bij mezelf dat ik me – omwille van mezelf – over de drempel om een kerk van de Christengemeenschap binnen te lopen (die ik als hoog heb ervaren) heen heb gezet. Ik weet dat er iets waardevols gebeurt, dus ik ga ernaartoe, in weerwil van de drempel die ik in mezelf ervaar. Het verbinden vervolgens met de gemeente of het zoeken ernaar, of het zoeken naar mensen die daar lid zijn, doet absoluut iets. Toen ik de podcast zat te beluisteren, ter voorbereiding op de conferentie in Dortmund, naar het waanzinnige interview met João Torunsky, beleefde ik: er gebeurt iets in de Christengemeenschap aan het altaar waar de wereld behoefte aan heeft en een grotere groep dan alleen wij zoekt ernaar. Maar het feit dat we dit 100 jaar geleden gegoten hebben in de vorm van een kerk is een probleem. Ik zeg het in mijn eigen woorden. Dit is wel waar de uitdaging zit: want de vorm van een kerk weerhoudt mensen om te ontdekken wat er binnen gebeurt; maar er is wel behoefte aan wat daar gebeurt. Hoe kunnen we loskomen van de vorm, de benaming en het beeld dat de ander ervan heeft?

B: Zou je samenvattend kunnen zeggen, dat in jouw optiek de vaste vorm weer in beweging moet komen? Niet voor niets heten we Beweging tot religieuze vernieuwing.

R: Dat is voor mij altijd de vraag geweest: waar zit de beweging? Dit is precies wat ik bedoel. Dat is het waardevolle. Ik overzie het niet helemaal, maar ben het ook eens met de stelling dat je weinig aan de sacramenten hoeft te doen. Het gaat om alles wat daaromheen is als je de komende 100 jaren relevant wilt blijven of relevanter wilt worden.

Therapie

B: Na deze diagnose gaan we naar de therapie. Wat zijn mogelijke stappen daartoe, dat iets wat in een vaste vorm gekomen is weer een beweging wordt, hoe doe je dat?

R: Er zijn twee elementen die meteen boven komen, die cruciaal zijn. Het ene is dat je nieuwe mensen nodig hebt. Mensen die besluiten: ik wil me hiermee verbinden. Dat is voor mij een van de belangrijkste redenen waarom ik besloten heb lid te worden. Ik wil me ermee bezighouden dat dit de volgende eeuw ook gedragen kan

worden en daar hoort ook bij dat ik het met leeftijdgenoten erover heb dat ze dit ook zouden kunnen doen. Of je lid wilt worden moet je zelf weten, maar ga er verbinding mee aan. In gemeenschapsvorming zit hetzelfde. Ik heb er grote moeite mee dat gemeenschapsvorming per se gekoppeld moet zijn aan mijn woonplaats, want ik voel mij absoluut onderdeel van een veel grotere gemeenschap. Misschien is het wel onderdeel van deze tijd dat we ons makkelijker verbonden kunnen voelen met een meer fluïde gemeenschap, zonder dat die aan een gebouw of een plek gebonden is. Een gemeenschap van ervaring. De ervaring aan het altaar. We hoeven niet bang te zijn dat de geestelijke wereld in toorn ontsteekt omdat we iets proberen. Volgens mij is dat nodig om erachter te komen wat werkt.

B: Daniel, hoe vind jij dat? Wat is nodig voor vernieuwing? Welke *know how* heb je nodig om te vernieuwen?

D: De voorbeelden die Reinout noemt gaan over de kwaliteit van wat je zou kunnen toevoegen om bestaande patronen te doorbreken. Ik denk dat dat een uitdaging is, dat er openheid kan zijn, dat er een experiment kan zijn. En hoe ouder en grijzer de Christengemeenschap wordt, hoe meer de kans aanwezig is dat het meer over invoegen gaat en dat het aan een volgende generatie is om te ervaren wat wel en niet werkt. Maar die volgende generatie moet wél opstaan. En wat de volgende fase betreft: ik denk dat het ook een leiderschapsvraag is – ik denk dat er mensen voor te vinden zijn. Er hoeft maar één iemand het idee te opperen om dat te gaan doen en er volgen velen. Ik voel overigens alle ruimte om dat te doen. Daarmee wordt het vraagstuk een onderdeel van je eigen generatie. Bastiaan, heb jij deze vraag wel eens aan de gemeente-engel voorgelegd?

B: Dat doe ik vrijwel dagelijks. Daar komt iedere keer uit: je kunt het niet alleen. Je kunt het niet in je eentje, je kunt het niet alleen in de priesterkring, je kunt het niet alleen als gemeenteleden, maar we moeten op de een of andere manier de weg samen gaan. Waarbij je onherroepelijk weerstanden tegenkomt, omdat de ander nu eenmaal anders denkt dan jij. En het is voor mij ook de grote vraag: vind je de juiste mensen, die bevlogen zijn door de tijdgeest en niet hangen in allerlei oude voorstellingen hoe het eigenlijk zou moeten zijn?

R: Ik vind het leuke van wat je daar zegt, dat je die absoluut niet in een specifieke generatie vindt, maar overal dwars doorheen. In de gemeente Rotterdam hebben we gesprekken over de toekomst van onze gemeente gehad. Dan merk je dat je een verbinding mist met die grotere beweging. Ik wens dat we straks in Dortmund bij onze viering van 100 jaar Christengemeenschap vormen vinden om aan *sensing the future* te doen. In de internationale conferentie in Den Bosch, waar we met het jongerenprogramma op het buitenterrein een heel andere sfeer gecreëerd hebben dan

Landenpresentatie tijdens de Internationale Pinksterconferentie 2017 in Den Bosch

binnen, merkte je gaandeweg dat dit bepaalde mensen die binnen waren juist trok, zoals er ook jongeren waren die juist allerlei zaken binnen gingen zoeken. Hoewel het gescheiden werelden waren, merkte je dat gaandeweg bepaalde groepen elkaar vonden. Het is de kunst om een krachtige groep van de juiste mensen bij elkaar te krijgen, die zich kan vormen rond de kwaliteit die je ervoor nodig hebt.

B: Ik zie zowel bij volwassenen als bij de jongeren de neiging zich af te sluiten en leeftijdsgroepen te vormen. Het zou voor mij een grote uitdaging zijn voor Dortmund volgend jaar, om nog veel sterker dan in Den Bosch te proberen met de generaties in een wisselwerking te komen. Is er tot slot nog iets anders wat je zou willen toevoegen aan jouw ideaalbeeld van de Christengemeenschap voor de komende honderd jaar?

R: Er zijn twee dingen die misschien met elkaar te maken hebben. Ik las vorige week een wetenschappelijk artikel over 'pace layers', snelheidslagen, tempolagen; kijk naar onze samenleving waar verschillende tempolagen in zitten. De hoogste snelheid heeft de mode, dan de handel, dan de infrastructuur, dan het bestuur, dan cultuur en natuur. Als daar verschillen in zijn, als bijvoorbeeld de natuur plotseling sneller verandert dan de andere lagen, dan ontstaan er schokgolven die tot radicale verandering leiden. Bij de andere lagen is het precies andersom. De mode kun je supersnel veranderen, cultuur kun je alleen langzaam veranderen. Wat we momenteel missen is de laag daaronder, de geestelijke wereld, die zit nog onder de natuur. Dat creëert volgens mij een van de taken die we in ieder geval als Christengemeenschap hebben: om oog te krijgen voor de geestelijke realiteit die zo'n ander tempo heeft dan het jachtige leven van alledag.

D: Voor mij is de meest krachtige ervaring van de geestelijke wereld de priesterwijding, het allerheiligste wat ik ooit bij de Christengemeenschap gezien heb: iemand

die voor mijn ogen transformeert tot priester. Als je het hebt over de gemeentengel en de geestelijke wereld: die zoekt dan met volle kracht door het gebouw. Onwijs krachtig. Wat zou het mooi zijn als je die kracht aan de samenleving zou kunnen aanbieden, veel breder dan vanuit het motief van het priesterschap. Het seminarie zou bij uitstek de plek kunnen zijn die je zou kunnen omvormen tot een *School of Life* die een veel breder publiek aantrekt, een voorbereiding op werken in de wereld.

* Daniel Stegeman (1985), opleiding Bedrijfskunde aan de UvA, leidinggevend manager bij Triodos Bank, bestuurslid Toelagenkas Christengemeenschap.

* Reinout Wissenburg (1982), opleiding European Studies Maastricht en Bedrijfskunde Rotterdam School of Management, manager strategische duurzaamheid bij ProRail, bestuurslid van de Christengemeenschap Rotterdam.

Traditie en vernieuwing in de muziek bij de diensten

door Ingrid Deij (musicus en componist, gemeente Zeist)

Muziek heeft vanouds bij religie een belangrijke rol gespeeld. Muziek kan ons immers innerlijk aanraken en in een diepe religieuze beleving binnenvoeren. Friedrich Rittelmeyer beschrijft in 'Aus meinem Leben' zijn allereerste bovenzintuiglijke ervaringen bij het horen van de sopraansolo 'Ich will euch wiedersehen und euer Herz wird sich freuen' uit Brahms' Requiem zo: "Het was alsof door een sluier een hogere wereld waarneembaar wilde worden." Muziek kan ons innerlijk openen, een stromende nabijheid doen ervaren.

Traditie

In de zondagsdienst voor de kinderen kunnen we nog het meest de traditie ervaren. Alle kinderen gaan immers in hun jeugd door het gehele ontwikkelingsproces van de mensheid heen. Ze hebben de traditie nodig als grondslag om later tot vernieuwing te kunnen komen. Kinderen zingen in de kinderdienst liederen met coupletten en dat doet ze goed. De muziek heeft in de kinderdienst ook een heel andere opdracht dan in de mensenwijdingsdienst – het 'op aarde brengen' van de kinderen. In zijn boek *Musik zum Kultus* beschrijft Frank Berger dat helder: "Wanneer wij als volwassenen in de dienst zingen, geven we iets van de substantie van onze ziel weg. We openen ons en alles wat in ons leeft stroomt met de tonen mee naar buiten en wordt hoorbaar. Voor de kinderen ligt dat totaal anders. Als zij zingen is dat eerder zoiets als een inademingsproces. Iets stroomt door hen heen en trekt in hen binnen.

Beelden, inhouden, ritmes, maar ook hogere, morele bovenzintuiglijke wereld-kwaliteiten. Wat zo wordt ervaren wordt dan verinnerlijkt en opgenomen in de ziel. Het lied is bij de kinderen geen uitdrukking en middel om zich te verheffen, maar integendeel: een middel om te kunnen incarneren. Als je kinderen gadeslaat als ze echt zingen, kun je zien dat ze daarna beter geaard zijn. Ze krijgen rode wangen." (1). Dit geldt evenzeer voor de muziek in de kinderdienst die, anders dan in de mensenwijdingsdienst, aan het slot klinkt. Rudolf Steiner geeft als richtsnoer voor die muziek aan dat ze 'feierlich und kräftig im Rhythmus' moet zijn. De kinderen worden door muziek met een helder ritme tot in hun lichamelijke doorklonken, komen met hun benen op de grond. De muziek moet daar zeker niet zweven en moet een beleefbaar einde hebben.

In de jeugdkampen wordt veel muziek gezongen die het religieuze ervaren vult, ook dat is heilzaam voor ieders ontwikkeling. Het zingen ervan schept ook een hartsverbinding tussen de jonge mensen onderling – wezenlijk om mens te kunnen zijn.

Vernieuwing

In de mensenwijdingsdienst verbinden we ons als volwassenen op een nieuwe manier met Christus. De muziek bij de cultus is dan ook anders dan de muziek bij protestantse of katholieke kerkelijke vieringen. Ze heeft ook een ander doel. De cultus als proces is afkomstig uit de goddelijke wereld. Muziek bij de cultus klinkt om dat proces, dat zich in ons innerlijk én voor onze ogen afspeelt, te ondersteunen. Het gaat daarbij niet om verfraaien of opluisteren. Alleen maar een mooi stukje muziek spelen kan ertoe leiden dat de gemeente 'geniet' van de muziek en wegdroomt. Waar gaat het dan wel om?

Het grootste verschil met muziek, zoals die in de concertzaal klinkt, zit in de vorm en de opbouw. Gewoonlijk begint muziek met motieven die zich in de tijd herhalend ontwikkelen. Er ontstaat een zinvol geheel dat uiteindelijk tot een slot komt. Zo is dat niet bij muziek voor de mensenwijdingsdienst. Daar vormt de muziek een weg, een overgang van het ene naar het volgende deel van de dienst. Dat is zelfs zo bij de begin- en slotmuziek. We kunnen daarvoor misschien de uitdrukking 'overgangsmuziek' gebruiken. Ieder muziekstuk in de dienst neemt de stemming op van wat er geklonken heeft en leidt ons dan verder naar wat er gaat komen, zonder dat we het contact met het geheel verliezen. Het gaat om opnemen en verder leiden. Zo wordt onze aandacht verfrist en komen we aan bij het volgende deel.

We kunnen dit 'opnemen en verder leiden' vaak zelfs herkennen in de liederen. Een heel bekend lied als *Zie ons aan in uw offer verenigd*, van Siegfried Thiele, bestaat uit vier muzikale 'zinnen'. De eerste drie zinnen beginnen steeds met het ritmische motief kort-kort-lang, een opwekkend ritme. In de eerste zin komt dit motief drie keer na elkaar, in de tweede zin twee keer, in de derde zin wordt het motief al een

Zie ons aan, in uw of - fer ver - e - nigd. Doe ont - bran - den de vlam;
 zij ver - wan - de - le het ten do - de ge - wij - de,
 op - dat het her - rij - ze met u.

t.: G. Wohrmann
 m.: S. Thiele

beetje anders en in de slotzin komt dit motief alleen aan het slot voor. Het ritme ontwikkelt zich naar het slot toe. Ook in de melodie vindt een ontwikkeling plaats, die leidt naar een andere slottoon dan in het begin.

Een eigen ervaring

Een van mijn eerste muziekstukken voor de dienst voor de Paastijd was muziek voor twee instrumenten. Het stuk na het Onze Vader was een verstild stuk, geïnspireerd door het woordritme van het gebed. We speelden die muziek in een Paasdienst. Na afloop vroeg de priester of ik tijd had om met hem over die muziek te spreken, hij wilde er iets over kwijt. Hij had gemerkt dat de gemeente door deze muziek in de gebedsstemming bleef, dat deze muziek geen 'brug' vormde naar het volgende deel van de dienst. Hij moest innerlijk een sprong maken om te kunnen beginnen met het communiedeel van de dienst, de gemeente was niet mee gekomen. Daardoor begreep ik eigenlijk pas waar het om draait bij deze muziek.

Innerlijke houding van de musici

Een ander vernieuwend fenomeen is de innerlijke houding van de musici. Het gaat er niet om het eigen kunnen te etaleren. Musiceren in de dienst vraagt van de spelers om zelf innerlijk in de stroom van de dienst mee te gaan, met volledige aandacht in het moment te zijn en vanuit die innerlijke aanwezigheid muziek te maken. Wakker en dienstbaar. Het voelt als: 'ik... nu...dit...' Dat lijkt heel moeilijk, maar we worden als musici daarbij innerlijk gedragen en gevoed tijdens het spelen, de muziek stroomt door ons heen.

Aandacht als bron voor muziek

De stemming van de betreffende feesttijd is altijd het uitgangspunt, of je nu bestaande muziek speelt, improviseert of componeert. De verwoording van die stemming in de epistels en invoegsels in de dienst is iets om steeds mee te leven, om ons

meditatief mee te verbinden. Daardoor raakt ons innerlijk oor open voor nieuwe inspiraties.

Het luisteren en mee voltrekken van de cultische woorden tijdens de dienst vraagt bewuste, heldere aandacht. Het innerlijk luisteren naar muziek die tot klinken wil komen vraagt een ander soort aandacht: je openen, leeg maken, vrij om te ontvangen, vrij van herinneringen of voorstellingen. Die verschillende verhoudingen komen onder woorden in een spreuk die Siegwart Knijpenga schreef voor musici.

*De mens verruimt zichzelf naar de wereld
 door het licht in woord en gedachte.
 Hij keert in tot zich zelf
 door de macht van de muziek.
 Woord en gedachte leiden naar buiten,
 muziek wil ons leiden
 tot de goddelijke bron in onszelf.*

Vernieuwing ontwikkelen

In sommige gemeenten werken geestelijken en musici samen om de muziek bij de cultus te ondersteunen en verder te ontwikkelen. Dat is heilzaam voor het muzikale werk in gemeenten. In Zeist heeft met name Bastiaan Baan daaraan veel bijgedragen. Door de jarenlange samenwerking in de Landelijke Muziekgroep, met daarin o.a. mijn collega-componist Petra Rosenberg, is er veel vernieuwends tot stand gebracht. Ik kan alleen maar dankbaar zijn dat ik al zo lang heb mogen samenwerken met mensen die vernieuwing meedragen!

(1) Musik im Kultus. Zur musikalischen Praxis der Christengemeinschaft. Urachhaus Stuttgart (1995).

Onze onveranderlijke sacramenten: oud of nieuw?

door Bastiaan Baan, (geestelijke in de gemeente Zeist)

Waarom heet de Christengemeenschap een 'Beweging tot religieuze vernieuwing', terwijl de sacramenten al een eeuw lang hetzelfde zijn? Die verzuchting kan klinken bij teksten die in onze tijd als achterhaald, ouderwets of zelfs discriminerend ervaren worden: "Waarom noemt de priester zichzelf en ons in het offer 'uw onwaardig schepsel'; ik kan zelf wel bepalen of ik onwaardig ben of niet. 'Zondekrankheid'? Ik voel me niet zondig en ik ben ook niet ziek..."

De voorbeelden van onbegrip en opstandigheid bij het horen van de sacramenten laten zich – veelal voor buitenstaanders, die voor het eerst een sacrament meemaken – gemakkelijk vermenigvuldigen. Wat is er dan nieuw in deze beweging tot religieuze vernieuwing? En waarom blijven de teksten zoals ze zijn? Op deze laatste vraag is bij het ontstaan van de Christengemeenschap een klip en klaar antwoord gegeven. Eén van de stichters vroeg indertijd aan Rudolf Steiner: "Wanneer moeten we denken aan een tekstwijziging?" De ontvullende tegenvraag van Rudolf Steiner was: "Waarom zouden we nu moeten denken aan een vraag die pas over driehonderd jaar actueel wordt?".

Verschillende lagen van tempo

Natuurlijk zijn we als kritische tijdgenoten niet geneigd om deze uitspraak klakkeloos aan te nemen. Maar wellicht kunnen we langs andere wegen tot een soortgelijke conclusie komen. In het voorgaande interview met twee jonge mensen die hun weg naar de Christengemeenschap gevonden hebben, noemt Reinout Wissenburg een interessante ontdekking. In het jaar 1999 publiceerde Steward Brand zijn bestseller *Pace Layer Model*. Sinds deze publicatie is deze ontdekking op allerlei gebieden van de samenleving toegepast. Kort samengevat, geeft dit model de mogelijkheid om de verschillende lagen van tempo (*pacelayers*) van veranderingen te begrijpen. In elke maatschappij zijn er gebieden die snel veranderen en andere die van nature een langzame verandering ondergaan. Steward Brand noemt ze in de volgorde van versnelling: natuur - cultuur - bestuur - infrastructuur - handel - mode. In een gezonde maatschappij kan ieder niveau in zijn eigen tempo opereren, veilig gedragen door de langzamere niveaus. Stel je voor, dat de mode het tempo van de natuur volgt, of omgekeerd! Tekenend voor dit model – en voor de heersende opvattingen in onze maatschappij – is, dat hierin de geestelijke wereld ontbreekt. Ook deze wereld verandert, zij het nog meer gestadig en langzamer dan de wereld van de natuur.

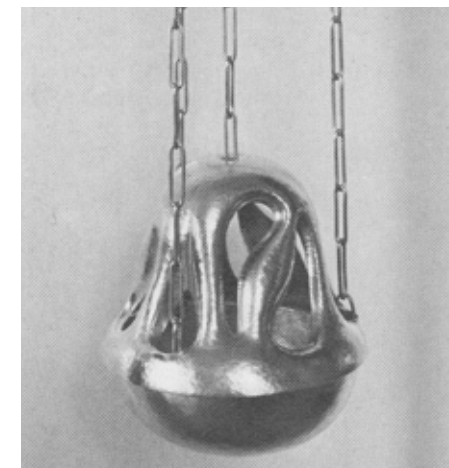
Vanouds kent men zeven aartsengelen, die afwisselend de rol van tijdgeest vervullen

en een tijdperk inspireren (1). Ieder van hen leidt een tijdperk van ongeveer 350 jaar. Zo is de aartsengel Michaël zijn regentschap begonnen in het jaar 1879. Rond het jaar 2229 treedt hij terug en wordt afgewisseld door de aartsengel Orifiël. Nu wordt wellicht begrijpelijk waarom voor Rudolf Steiner de vraag naar vernieuwing van de vernieuwde cultus in 1922 pas 300 jaar later relevant was. In het jaar 1922 waren er 43 jaren van het tijdperk van Michaël verstreken.

De mensenwijdingsdienst is bij uitstek de cultus, die gegeven is voor het tijdperk van Michaël. Dat wordt ook duidelijk door een vraag, die Friedrich Rittelmeyer eens aan Rudolf Steiner voorlegde. In een heldere droom vroeg Rittelmeyer waar de mensenwijdingsdienst vandaan komt. Het eigenaardige antwoord van Steiner in de droom was: *Da musste ich gehen an einem Ort, wo die deutsche Sprache mantrisch gelehrt wird* (Daarvoor moest ik naar een plaats gaan waar de Duitse taal mantrisch geleerd wordt). Rittelmeyer kon kort daarna aan Steiner vragen of deze droom op werkelijkheid berustte. Steiner antwoordde: "Jawel – alleen moet u zich niet voorstellen, dat men daar een postpakket naartoe kan sturen ..." Wat voor een plaats is dit, waar de Duitse taal mantrisch klinkt, vrij van de alledaagse woorden? Ongetwijfeld is dat een gebied in de geestelijke wereld. De geest van het Duitse volk, voor zover dit volk door geestelijke idealen geïnspireerd wordt, is met de aartsengel Michaël verbonden (2).

Eeuwige vernieuwing

Los van al deze gezichtspunten kan iedereen, die de sacramenten van de Christengemeenschap uit eigen ervaring leert kennen, vroeg of laat herkennen dat elke mensenwijdingsdienst anders is. De tekst is niet meer en niet minder dan het gewaad waarin de geestelijke wereld zich kleedt. Door de gesproken woorden en de zichtbare beelden van het sacrament heen klinkt een wereld van eeuwige vernieuwing. Die maakt,

dat niet één dienst gelijk is aan de andere. Na veertig jaren priesterschap waarin ik week in, week uit gecelebreerd heb, kan ik dat uit eigen ervaring bevestigen. Ook de meest hartgrondige twijfelaars en sceptici zullen dat kunnen bevestigen, zodra ze de geestelijke kwaliteit van het sacrament herkennen. Plaatsvervangend voor talloze ervaringen, die bezoekers van de mensenwijdingsdienst beschreven hebben, eindig ik hier met een voorbeeld.

"Belevenis tijdens de dienst. Bij het heffen van de kelk zag ik een groot aantal

engelen, die hun handen uitstrekten naar de kelk, in een diepe ernst, innigheid, deemoed en vreugde. De kelk waarin het bloed van Christus aanwezig is. Zij droegen samen met de priester de kelk omhoog. Ze bewogen en weefden in een grote harmonie, door elkaar heen in zachte, transparante kleuren. Alles was vervuld van een gewijde en verheven stilte. Zacht werd de kelk weer op het altaar gezet. De engelen bleven aanwezig in een stille aandacht rondom de kelk. Bij het uitdelen van brood en wijn werd de mens, die dit allerheiligste mocht ontvangen, van binnenuit doorstraald met een lichtende glans als van zuiver goud."

Voor wie een dergelijke ervaring heeft, smelten alle twijfels weg als sneeuw voor de zon: de honderdjarige tekst van de mensenwijdingsdienst is elke dienst nieuw voor wie oren heeft om te horen en ogen om te zien!

(1) Voor het eerst is deze leer van de zeven aartsengel-periodes geformuleerd door de abt Trithemius von Sponheim in het jaar 1508.

(2) Zie 'Wer ist der Deutsche Volksgeist?' - Karl Heyer.

Adventstijd

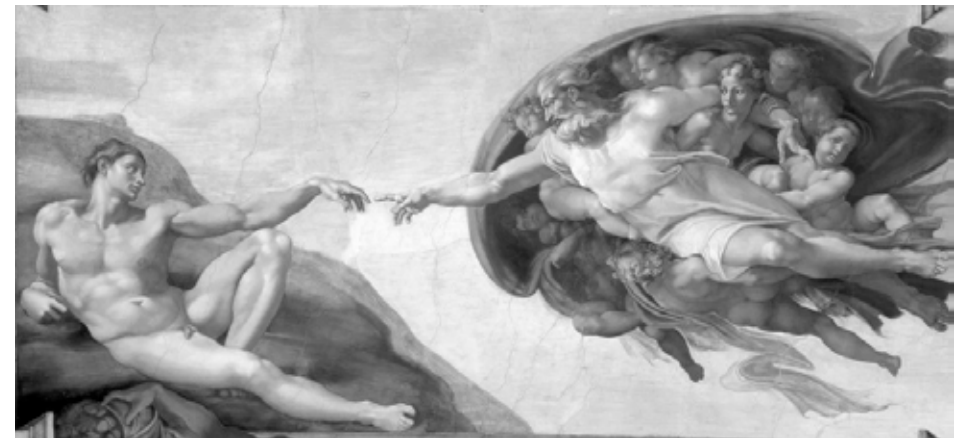
Menswording en godswording

door Ignaz Stegeman (geestelijke met emeritaat)*

Bezien vanuit de traditie van de liturgie klinken in de Christengemeenschap in de epistels van de adventstijd verrassende woorden. En ook weer niet, omdat Advent ons wil wekken voor iets dat verborgen in vertrouwde beelden in onze tijd geheel nieuw verschijnen wil. Vanuit de toekomst klinkt, zo zegt het epistel: 'In het hopende mensenhart een woord dat doordringt tot in het heden: Wordt!'. Aan het beeld van de menswording wordt toegevoegd dat daarin zelfs godswording is verborgen of misschien zelfs wel 'geborgen'.

'Worden' is het centrum van het adventsmysterie en de eigenlijke adventsstemming van onze tijd. De mens wordt erop aangesproken dat hij een vermogen in zich draagt zich steeds verder te ontwikkelen, aan zichzelf te werken en op weg te gaan het evenbeeld van God te worden zoals dat al klonk bij de schepping.

Bij deze schepping zegt de goddelijke macht Elohim de mens te scheppen 'naar ons wezensbeeld en onze gelijkenis' (Genesis 1, 26) en 'dat de mens richtingwijzend zal zijn aan alles wat leeft op de aarde'. Vervolgens zegent Elohim hem en spreekt: 'Brengh

'De schepping van Adam', Michelangelo (1511). Sixtijnse Kapel Vaticaanstad

vrucht voort en breid u uit in de uiterlijke ruimte, vervul de aarde met offerzin en plaats uw voet op haar' (Genesis 1, 28). In deze goddelijke opdracht is vanaf het begin de mogelijkheid vervat zich als mens te ontvouwen en te ontwikkelen, om in samenhang met de aarde steeds meer mens te worden. Tot slot spreekt Elohim: 'Verhef uw blik! Ik zal u geven het zaaddragend gewas op het aanschijn van de gehele aarde en de vruchtdragende boom die kracht tot leven schenkt: het zij u tot spijsel!'. Vanuit het liefdesvuur in het heiligdom van God zijn de mens de offerzin, het vermogen tot verwandeling en de communie in de diepte van zijn wezen al meegegeven.

Van almacht naar onmacht

Algemeen geldt in de christelijke traditie dat God als grond van alle bestaan volkomen is en dat ontwikkeling van God zelf daarmee in tegenspraak zou zijn. Het is echter de vraag of God volmaakt is, indien er wat God zelf betreft geen sprake van ontwikkeling zou zijn. Wanneer men de motieven en perspectieven doordenkt die optreden bij de schepping van de mens, dan is het denkbaar dat een kwaliteit van ontwikkeling die tot verschijning komt in de mens ook als een oerprincipe zou bestaan in het scheppende wezen zelf, naar wiens beeld en gelijkenis hij geschapen is.

Het Ik als omvormingsprincipe is de mens als scheppend vermogen door zijn schepper meegegeven. Nieuw te denken is dat wat zich daardoor in het leven van de mens op aarde voordoet ook van gewicht is voor de godheid die hem schiep. Het lot van de mens en het goddelijk lot zijn vervlochten. Daardoor ontstaat echter een nieuw perspectief van zingeving. Een wezenlijke stap vindt plaats wanneer Christus in Jezus als mens de aarde betreedt. De Christus wordt niet alleen de Verlosser omdat hij door lijden, dood en opstanding heen is gegaan. Door mens te worden, verbindt hij zich met het lot van iedere mens op aarde en neemt deel aan elke ervaring die daar kan worden

opgedaan. Hij verlaat de ogenschijnlijke almacht en treedt binnen in wat onmacht mag heten. Dat verandert ook Christus zelf en dat wordt in het evangelie op verschillende plaatsen beschreven. Destijds maar ook nu. Op welke wijze kan de mens daaraan actief deelnemen? Wat moet tot ontwikkeling gebracht worden om de ervaringen van het leven op aarde op een bewuste wijze naar Christus en de godheid als geheel te laten terugstromen? Wat zijn de kwaliteiten die daarin een wezenlijke rol spelen?

Gaan naar de eigen ster

Men kan zich niet anders voorstellen dan dat de godheid van ons verwacht dat we op een bewuste wijze de krachten van de ziel verzorgen en versterken, die het mogelijk maken dat het geestelijke in ons binnenstroomt. In de epistels van Advent, Kerst en Epifanie vinden we aanwijzingen wat de richting van ons 'worden' is.

De primaire bedding daarvoor is aandacht en verering in gebed, in de cultus en in meditatie gehuld in stilte en rust waarover het adventsepistel spreekt. Het kerstepistel leidt dit verder met het motief dat we het goddelijke in het zichtbare zouden mogen leren schouwen. Dat we leren doorgronden dat de Godszoon verschenen is in de mens Jezus en dat hij door zijn offerdaad in al het zichtbare wevend leeft. De zichtbare wereld kan transparant worden voor het geestelijke, dat zich daarin in schoonheid uit. En door dit te doorvoelen kan er een nieuwe liefde ontstaan voor alles wat is. Ons daarvoor niet alleen open te stellen, maar ons er ook mee te verbinden, is een wezenlijke stap in ons eigen 'worden' en doet ons aansluiten bij alle hiërarchische wezens die boven ons staan.

Het epistel van Epifanie roept op ons innerlijke koningschap te ontdekken en in de hand te nemen door een koninklijk denken, verbonden met een priesterlijk voelen. Daar klinkt ook dat het gaan van deze weg helend is. Het 'wordt' spiegelt zich in het gaan van deze weg van het heil, in het in verbinding met het hogere wezen op de eigen ster toegaan.

Blinde vlek

Meermaals wijst Rudolf Steiner erop dat bepaalde zielekrachten mogelijk maken dat de Christus zich daardoorheen met ons verbinden kan en zelfs onder de mensen zichtbaar kan worden: zich in verwondering te openen voor de schoonheid en voor de eenmaligheid van een ander wezen; in liefde en medelijden actief deel te nemen aan het leven en het wezen van anderen mensen en door het geweten onze morele verbondenheid met de wereld te ervaren. Deze kwaliteiten zijn omstreken en er zijn veel hindernissen te overwinnen om ze te verwerkelijken. Die ervaring kent iedereen.

Het kerstepistel spreekt uit dat Christus de mens van bedrieglijk schijnlicht en onwaardige zinnenzucht verlossen wil. Dat principe van verlossing is sindsdien een ieder meegegeven. Daarmee kunnen we ons in de cultus en in gebed regelmatig actief verbinden en ons erdoor laten doordringen en sterken. Te menen echter het bij die spirituele inzet alleen te kunnen laten, gaat voorbij aan een werkelijkheid die eigenlijk iedere mens in

zich draagt en wel kent.

Het leven brengt ons vanaf de jongste kindertijd veel, waarvan we ons later vrij hebben te maken. Samengevat in het woord 'blinde vlek' dragen we ervaringen mee, die ons sterker in ons handelen bepalen dan we zelf voor waar nemen en die ons helemaal niet vrij laten zijn. Ons daarin zelf te leren kennen is de sleutel en de aanvang van ons worden. Daarvoor is een omkering van de wil nodig, opdat het toekomstige in de ziel opgenomen kan worden om van daaruit te handelen. Dat is geen eenvoudige weg en er is geduld nodig om over de soms smalle weg en door de enge poort te gaan. Het is een sprong over de afgrond, waarin Christus zich juist dan met ons kan verbinden. Daarvan spreken de woorden van het biechtsacrament als leidraad: het leren offeren van de gedachten en het door Gods genade ontvangen van een andere wil, die toch of juist de onze is. Daaruit vloeit vrede voort, die ons in staat stelt ons vanuit liefde te verbinden met alles wat ons omringt.

Er moet soms door onszelf als beeldhouwer veel vertrouwde stof worden weggenomen, om plaats te maken voor een beeld van schoonheid dat uitdrukking is van het nieuwe in ons. In dat proces beeldhouwt de Schepper mee, die daardoor op een intieme wijze zelf verandert.

** De citaten uit het boek Genesis zijn genomen uit de vertaling van Ruth Scherpenhuijsen Rom*

"Maar dit ene wordt me steeds duidelijker: dat jij ons niet kunt helpen, maar dat wij jou moeten helpen en door dat laatste helpen wij onszelf. En dit is het enige, wat we in deze tijd kunnen redden en ook het enige waar het op aankomt: een stukje van jou in onszelf, God."

Etty Hillesum, 12 juli 1942. In *Het verstoorde leven*, p140

In een wordingsproces bevrijdt beeldhouwer Michelangelo (1513) de slaaf uit de steen (Galleria dell'Accademia, Florence)

Op de groei

In de serie 'Op de groei' komen uiteenlopende aspecten van de religieuze opvoeding – van voor de geboorte tot na de puberteit – aan de orde. De naam van de serie duidt zowel op de groei van het kind, als op de groei die de opvoeder zelf gaandeweg doormaakt. Het geplande artikel over groei- en omhullingsgebaren bij geboorte en opvoeding wordt uitgesteld. In plaats daarvan vindt u een verhaal voor in de Adventstijd.

Op de proef gesteld

*door Engelbert Fischer**

Eigenlijk was de dag niet zo goed begonnen. Jozef was van huis tot huis gegaan, maar iedereen had een excuus waarom hij zijn schuld vandaag niet kon betalen. "Morgen zal de buurman zijn nieuwe laarzen betalen", zei de schoenmaker, "dan krijg je iets." – "Ik ben beroofd op de markt", klaagde de boer, "heb geduld tot volgende week." Ja, ja, geduld! En hoe zou een timmerman dan verder moeten leven?

Rond het middaguur ging hij zitten op het marktplein en zette zijn kleine houten dieren neer. Wanneer er geen ander werk te doen was, sneed hij kleine dieren uit afvalhout: schaapjes en ezels, ossen en koeien. De kinderen vonden ze leuk, ze verkochten goed. Laat in de middag pakte Jozef zijn spullen, met het geld dat hij had verdiend kocht hij drie kleine broden, waar hij Maria mee wilde verrassen. Zo somber als hij 's morgens was geweest, zo vrolijk en opgewekt was hij nu.

Het huisje waarin hij woonde met zijn jonge vrouw was eenvoudig, maar ze hadden een dak boven hun hoofd en konden genieten van de kleine dingen. "Maria!" riep Jozef, "waar ben je?" Hij opende de deur, maar er was niemand thuis. Ze zal wel bij de burens zijn en gauw komen, want het wordt al donker. In de tussentijd zal ik vast ons feestmaal voorbereiden. Hij stookte het fornuis op, deed water in de ketel voor de thee, dekte de tafel en legde het brood in een mand. Toen hij de kaars aanstak, zag het er heel feestelijk uit en hij ging naar buiten om Maria te zoeken.

Het was al vrij donker buiten, maar nog licht genoeg om te zien dat er in plaats van Maria drie wandelaars aankwamen. Een van hen vroeg: "Is het nog ver naar de stad?" – "Ongeveer een uur", antwoordde Jozef. "Dat redden we wel", zei de tweede, "want we willen een fatsoenlijke herberg zoeken." – "De poorten zijn al gesloten," zei Jozef. "En het is niet veilig om de nacht door te brengen buiten de stadspoort." –

"Denk je dat?" vroeg de derde vreemdeling twijfelend en hij draaide zich om naar de andere twee. "Wat gaan we doen?" Terwijl zij overlegden, zei Jozef: "Als mijn kleine huisje voor jullie genoeg is, zijn jullie welkom." Uiteindelijk besloten ze, dat ze daar zouden blijven.

Gastvrijheid was heilig voor Jozef en hij leidde hen naar binnen. De thee werd gezet en het brood stond klaar. Maar waar bleef Maria toch? Ieder van hen kreeg een half broodje, dan zou er nog genoeg zijn voor het ontbijt morgen. Het brood was snel opgegeten. Uit beleefdheid vroeg Jozef of het genoeg was geweest. De eerste van de drie zei: "Als ik eerlijk ben, nee. En ik kan niet slapen als ik honger heb." Hij keek naar het brood dat nog in de mand lag. "Neem nog een stukje", wilde Jozef zeggen, maar de vreemdeling had het hele brood al gepakt en er zijn tanden in gezet. Zoiets had Jozef nog nooit meegemaakt.

Maar het kon nog erger. "Oh, ik vind deze mooi", riep de tweede man vanuit de hoek. Hij had de houten dieren gezien. "Ik wil de mooiste: deze os en die ezel! Hier, haal maar uit mijn tas wat het moet kosten!" en gooide achteloos de tas naar Jozef toe. Jozef keek erin. Ai, daar zaten waardevolle Romeinse munten in. Twee van die zilverstukken zou genoeg zijn om de belasting te betalen, die ze aan het eind van het jaar aan de keizer moesten betalen. Als Jozef twee munten nam voor de dieren, zou die rijke man het niet eens merken. Maar, eerlijk duurt het langst, zei Jozef tegen zichzelf en keek rond in de tas tot hij een half zilverstuk vond, wat de gebruikelijke prijs was voor de dieren. Dan zou hij in elk geval morgen het brood kunnen betalen.

"Het is hier gezellig!" riep de derde man, en maakte het zich gemakkelijk op het bed van Maria en Jozef. Jozef voelde boosheid in zich opkomen. Maar gelukkig had hij nog wat stro en een paar dekens, dus kon hij voor de anderen ook een bed maken. Voor Maria en hem zou alleen de kale vloer overblijven. Nou, goed dan. Goedenacht! en Jozef blies de kaars uit.

In de kou van de nacht, zakte zijn boosheid weg, maar zijn zorgen kwamen terug: waar bleef Maria? Ineens hoorde hij haar aankomen. "Jozef, Jozef ik moet je iets vertellen." – "Ook ik heb een hoop te vertellen", zei Jozef, "laten we buiten op de bank gaan zitten en vertel jij eerst!"

"Nou", begon Maria, "het spijt me dat ik zo lang weg ben geweest, maar je zult zo meteen begrijpen waarom. Toen ik vanmiddag van mijn bezoek terug naar huis ging, wilde ik nog even de rozen nakijken in de rozentuin, ze beginnen nu te bloeien. Toen ik daar was, de zon scheen zo mooi en de bloemen waren zo diep rood, toen was daar plotseling iemand. Nee, er was niemand te zien, maar toch was er iemand, ik weet het heel zeker. Opeens begon de aarde te beven, alsof de hele wereld door elkaar werd geschud. Ik herinnerde me de woorden die we kennen uit de oude profetieën, over

het Christuskind dat op een dag geboren zal worden en Jezus genoemd zal worden. Ik weet niet of ik het wel mag zeggen: het was als een bliksemflits die door me heen ging. En iemand zei: 'Maria'.

Jozef haalde diep adem en luisterde naar haar woorden. "Ik zei tot mezelf: je bent de dienaar van Gods wil. Als het zo moet zijn, ben ik bereid. En ineens was het voorbij, het was al donker en ik haastte me hierheen." Mijn schrik kan niet groter zijn dan de hare, dacht Jozef, hij legde zijn arm om haar heen en wilde haar het huisje binnenleiden. Maar oh, daar waren die drie onmogelijke mannen. Dat paste helemaal niet. Hij zag dat er licht was in het huis. De deur ging open en de drie gasten kwamen naar buiten, stralend in dooreen wevende kleuren: rood en blauw en groen. Hoe waren die drie zwervers opeens zo veranderd?

Jozef hoorde hen zeggen: "Wij zijn boodschappers uit de hemel en hebben je op de proef gesteld. Je hebt ons onderdak gegeven, je hebt laten zien dat je eerlijk bent en je hebt het brood met ons gedeeld. Onze ondankbaarheid heeft je niet boos gemaakt. Dus je zult ook een goede gastheer zijn voor de gast die spoedig tot jullie zal komen, de meest verheven gast die er is." De stralende figuren werden groter en hun licht werd steeds zachter. Toen waren ze weg.

"Drie engelen", fluisterde Jozef. Toen ze het huis binnengingen was het bed onaan-geroerd, de drie broden lagen in de mand op tafel, de kaars brandde; alsof ze er helemaal niet waren geweest. Van achter het huisje hoorde hij geluid. En zie, een echte levende os en een echte levende ezel waren vastgebonden aan een boomstam. "Maria", riep hij en ze omhelsden elkaar vol vreugde en dankbaarheid.

** Overgenomen uit 'Die Christengemeinschaft' 2005, p594. Vertaling: redactie.*

Het Oberufer Kerstspel: de verkondiging aan Maria

Onder de zon - Jongeren

Een stukje dichter bij wie je bent

door Irene Hunfeld en Charlotte van Herk

(Taakgroep Communicatie van Helios – Kampen van de Christengemeenschap)

Helios kijkt terug op een bijzondere kampzomer, die eigenlijk al in het vroege voorjaar begon. In de tijd dat de avondklok nog gold, kwamen jonge vrijwilligers, kamp-priesters en een aantal priesters in opleiding voor het eerst samen om aan de kamp-voorbereidingen te beginnen. Thema's werden uitgewerkt, menu's opgesteld en wandelroutes uitgezet. Gesprekken over de eerbiedsgebieden en kampplanningen wisselden af met het vormgeven van verschillende scenario's: elke staf wilde alles op alles zetten om de kampen door te laten gaan, maar tegelijkertijd geen concessies doen aan de warme, open sfeer die Helios zo kenmerkt.

Alles was bijzonder

In juni kwam het verlossende woord: de kampen konden plaatsvinden! Er was opluchting, blijdschap en ook onrust: de gesprekken over de coronascenario's en -protocollen hadden veel van onze kostbare voorbereidingstijd opgeëist, dus er moest nog behoorlijk wat werk verzet worden. Maar toen de kinderen, jongeren en gezinnen in juli en augustus vol verwachting de feestelijk versierde kampterreinen in België en Nederland betraden waren alle staven er helemaal klaar voor.

Het waren bijzondere kampen, omdat veel deelnemers en stafleden al een lange tijd niet zo intensief in een grote groep hadden samengeleefd. Het was bijzonder omdat de (letterlijk) overvloedige regen de vierstemmige liederen niet kon overstemmen. Het was bijzonder om met elkaar in de kring de maaltijden te eten. Bijzonder om te beseffen dat zelfs het vanzelfsprekende op kamp niet zo vanzelfsprekend was gebleken. Bijzonder omdat corona even niet leek te bestaan.

De eenvoudige wonderen

Nu de zomer voorbij is krijgen wij van verschillende kanten de leukste verhalen terug. Zo ontdekten de stafleden van de Technische Dienst op Kinderkamp Rogery dat zij met sisaltouw en duct tape elke weersomstandigheid van de Belgische Ardennen konden trotseren. Een staflid van het Vakantie'vier'kamp in Drenthe deelde met ons dat de mooiste momenten nog kostbaarder waren geworden, omdat ze

alles op kamp zo bewust beleefde, geïnspireerd door de jonge kinderen die ze elke dag begeleidde: "Ik begon weer te genieten van de eenvoudige wonderen: de duizenden gouden vlekjes licht die de ochtendzon liet dansen op de blaadjes van de bomen; de rust en de stilte wanneer ik 's avonds, verlicht door een hemel vol sterren en een pad van olielampen, weer de weg naar mijn tent vond". Een oud-stafid en inmiddels deelnemer van het Vakantie'vier'kamp vulde aan: "Ik was vergeten hoe compleet dit kamp is. Voor alles wordt gezorgd, er is aandacht voor de details. Een periode van geluk." De mooiste samenvatting van onze kampen kwam van een deelnemer van het International Youth Camp (IYC): "Op kamp kom je een stukje dichterbij wie je bent."

Inmiddels zijn alle tenten opgeslagen voor de wintermaanden, de zeilen van Zeilzwerfkamp gestreken en alle olielampen gepoetst. Maar Helios zit niet stil: de voorbereidingen voor het Winterkamp zijn al in volle gang! In februari 2022 zullen de stafleden en deelnemers gezamenlijk afreizen naar het Zwitserse Stoos, een klein dorpje op 1300 meter hoogte, dat voor auto's niet bereikbaar is. Net buiten het dorp ligt het houten huis met rode luiken dat de uitvalsbasis van het Winterkamp vormt. Net als op de zomerkampen worden de deelnemers 's ochtends uit hun bed gezongen, waarna er een dag op snowboard of ski's op het programma staat. In de donkere, koude avonden vult het huis zich met warmte en licht: rozig van een dag in de sneeuw is er tijd voor chocolademelk, goede gesprekken, spelletjes en zang. Data: 18 t/m 26 februari 2022, leeftijd: 14 t/m 17 jaar, onder begeleiding van Ardan Heerkens. Wil je mee op het Winterkamp? Meld je dan aan via:

www.helioskampen.nl/winterkamp.

Het houten huis met de rode luiken onder de Zwitserse sterrenhemel

Op naar de volgende eeuw

Op weg naar de honderdste geboortedag van de wereldwijde Christengemeenschap nodigt de redactie alle Nederlandse en Vlaamse gemeenten uit, om in de periode tot 16 september 2022 een korte bijdrage te schrijven over de stichtingsimpuls van de eigen gemeente en op welke wijze die impuls al dan niet in deze tijd nog werkzaam is. Ditmaal de Kring Gent.

Vallen en opstaan in de Kring Gent

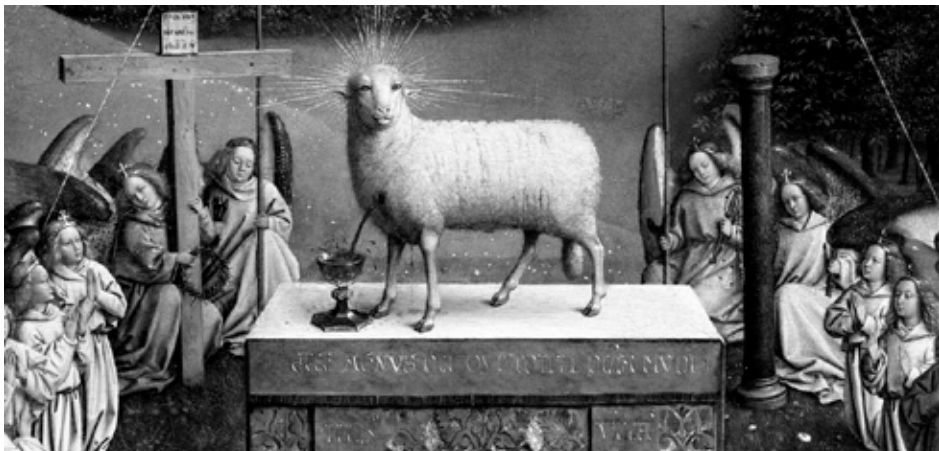
door Myriam Driesens (geestelijke in de gemeente Antwerpen)

Kring Gent? Is Gent dan niet een zelfstandige gemeente? Dat was ze van 1995 tot 2002. De Kring Gent heeft een tumultueuze geschiedenis. Ontstaan op het einde van de jaren '80 van vorige eeuw, bleek al snel de grote potentie van het initiatief. Die is gebleven, want op de mailinglijst staan, na een opschoning vorig jaar, nog altijd zo'n 120 mensen. Een klein deel daarvan zijn belangstellenden uit de gemeente Antwerpen.

Een rebelse stad

De zich ontwikkelende Kring zette tot twee keer toe de hakken in het zand: toen van buitenaf het voorstel kwam om vaker dan een keer per maand de diensten te houden en daarna het voorstel om van de Kring een zelfstandige gemeente te maken. Gent aanvaardt nu eenmaal geen druk van buitenaf! Het is een trek die ook terug te vinden is in de geschiedenis van de stad Gent. Gent was altijd een rebelse stad. De burgers vochten honderden jaren tegen de vorsten om hun privileges en vrijheden te bewaren. In de 16e eeuw speelde Gent een belangrijke rol in de opkomst van het calvinisme en vormde voor een korte tijd zelfs een eigen Calvinistische Gentse Republiek. In 1830 weigerde een groot deel van de Gentse burgerij de Belgische Revolutie te steunen; ze bleven Oranjegezind. Gent is ook de bakermat van de Belgische moderne vakbonden en van de socialistische beweging. Waar mogelijk, vaarde de stad – en dat was onvlaams! – een antiklerikale koers.

In deze context lijkt het vreemd dat Gent het beroemde retabel van het Lam Gods binnen haar muren behoedt. Maar wie beseft dat dit werk alleen vanuit het esoterische christendom echt kan begrepen worden, ziet ook hier het rebelse en toekomstgerichte karakter van de stad. Al zal dit wat het retabel betreft, grotendeels onbewust zijn. Omstandigheden die te maken hadden met de samenwerking tussen de geestelijken

Deel van 'Het Lam Gods', Gebroeders van Eyck (1432), Sint Bataafs Kathedraal Gent

in Antwerpen, deden uiteindelijk de Kring Gent toch zwichten voor de druk om een zelfstandige gemeente te worden; een ongelukkig uitgangspunt. De spanningen met de toen vaste geestelijke liepen steeds meer op, wat uiteindelijk resulteerde in het weer opheffen van de gemeente. De tol was zwaar: zo ongeveer de hele dragende kern van de Kring en later gemeente, sneuvelde in de loop van het proces.

Hergeboorte

Bladerend in het goed bijgehouden archief van toen, stijgt de bewondering en de achting voor de eigen manier waarop de Kring zich in de beginjaren ontwikkelde: langzaam en degelijk. Zo werden bijvoorbeeld pas na een jaar godsdienstlessen, eind 1987 voor het eerst de zondagsdienst voor de kinderen gehouden en zou het daarna nog drie jaar duren voor de eerste mensenwijdingsdienst werd gehouden. Voor elke nieuwe feesttijd was de naaigroep klaar met de bijpassende priestermantel en ministrantengewaden. Daarna ging het snel, met meer dan tachtig dopen en jeugdwijdelingen en ook verschillende huwelijkswijdingen. In een intensief proces werkte de Kring ondertussen aan de vormgeving van een eigen kelk. Maar ook de kelk was een pijnlijk lot beschoren; na de opheffing van de gemeente uitgeleend aan de gemeente Alkmaar, werd ze daar bij een inbraak gestolen. Omdat de Franstalige gemeente tegenwoordig naar Antwerpen komt voor haar bijeenkomsten, maakt Gent nu gebruik van hun kelk. Een moeilijk punt bleef de huisvesting. De kleine eurtmiezaal van de Steinerschool op de Kasteellaan werd omarmd en telkens opnieuw omgebouwd tot cultusruimte. Later stemde de school in met de aanbouw van een sacristieruimte. In 2005 kwam vanuit Gent de vraag naar opnieuw godsdienstlessen, diensten en evangeliebesprekingen; waar vanuit de gemeente Antwerpen graag werd op ingegaan. En opnieuw was en is,

bij gebrek aan een alternatief, de Kring te gast in de school. Ook de nu multifunctionele sacristieruimte werd weer in gebruik genomen.

In Gent voltrekt zich sindsdien een langzame hergeboorte. Een hergeboorte in een voornamelijk vergrijzende groep. Al zijn er de laatste tijd ook tekenen van verjonging. Omdat de school het stuk waar ook de kleine eurtmiezaal is, gaat verbouwen, wordt het huisvestingsprobleem in zijn volle omvang zichtbaar. Nu moet er echt een oplossing worden gevonden! Gelukkig is er na de coronacrisis een nieuw elan ontstaan, met ook een hernieuwde interesse in activiteit tussen de diensten in.

De Kring Gent is er een van vallen en opstaan. Er is een grote potentie om de opstanding vorm te geven in een bewust omgaan met onze opdracht om het esoterische christendom niet alleen te behoeden, maar ook een eigentijds gezicht te geven. Daarvan getuigen de 'vrije vogels' die de mensenwijdingsdiensten mee maken.

Boeken

Een schat aan herinneringen

Reizen met mijn oma

Juliet Rix, ill. Christopher Corr

Uitg. Christofoor, € 14.95,
vanaf vier jaar

'Mijn oma is een wereldreiziger. Toen zij jong was, heeft zij de halve aardbol rondgereisd.' In duidelijke tekeningen worden de voornaamste kenmerken van de landen waar deze oma is geweest uitgebeeld. Bijvoorbeeld China waar de bergen zo karakteristiek zijn en de schepen veelal vierkante bruine zeilen hebben. We zien de sfinx in Egypte, lama's in Peru. In de heldere veelkleurige illustraties zien we oma als opgroeiend meisje in verschillende landen opduiken. Nu is ze oud en aan huis gekluisterd. Maar haar huis is vol souvenirs en haar geheugen, dat wat de korte termijn betreft niet meer zo goed werkt, heeft een schat aan herinneringen aan vroeger en zij kan haar kleinkind dat op een grote globe aanwijst over welk land het

iets te weten wil komen, uitgebreid over dat land en over de rest van de wereld vertellen. Over de steden waar ze samen naartoe gaan, worden in een paar zinnen droge feiten gegeven waardoor je eigenlijk nog niets weet. Het zijn de tekeningen die een stad, een land, gewoontes, beroemde gebouwen, sfeer en bewoners tot leven brengen.

Dat oma in gedachten soms ergens anders is dan de andere volwassenen is niet zo vreemd. Een woord, een gebaar, een geur kunnen een herinnering oproepen die niets te maken heeft met het onderwerp dat op dat moment besproken wordt. Die herinneringen kunnen haast tastbaar worden. Een kind is niet verbaasd over die herinneringssprongen. Het beweegt gewoon mee. Maar: 'Soms gaat oma te snel en dan raak ik haar kwijt. Dan wacht ik rustig tot ze terug is en we weer samen verder kunnen gaan.' Een houding die iedereen die met dementerende ouderen te maken heeft het contact makkelijker maakt. Dit boek geeft naast een bijzondere kennismaking met de grote veelkleurige wereld een kind een 'voorzichtige kennismaking met geheugenverlies en beginnende dementie'.

